

Een geschiedenis van de Hanze

De Hanze is een historisch maar ook ongrijpbaar fenomeen. Bestuurders, bedrijven en toeristenbureaus associëren de Hanze met Europese samenwerking, vrede en welvaart. De historische werkelijkheid was gecompliceerder. De Hanze innoveerde, bracht kooplieden en steden bij elkaar en knoopte handelswegen aan zeeroutes. Haar lange geschiedenis bleek tegelijkertijd doorspekt van conflicten, regionale tegenstellingen en individueel opportunisme. Deze cursus staat in het teken van de dynamiek van de Hanze waarin mythevorming en historische werkelijkheid op gespannen voet met elkaar staan.

Tussen circa 1350 en 1600 was de Hanze een toonaangevend handelsnetwerk in het Oost- en Noordzeegebied en langs de Atlantische kusten van Europa. De Hanze introduceerde handelstechnieken, bracht goederenstromen op gang en faciliteerde handel en transport. Op haar hoogtepunt waren er zo'n 200 steden in Hanzeverband actief en beschikte het over tientallen buitenlandse vestigingen. In dat netwerk van steden, kooplieden en kantoren wisselden samenwerking, diplomatie, boycotten en conflicten elkaar af. Het maakte van de Hanze geen verbond maar een losse organisatie waarin regionaal eigenbelang en opportunisme overheersten. De complexiteit van de verhoudingen met staten, regio's, steden en kooplieden maakt dat specialisten nog steeds debatteren over het ontstaan, organisatie en betekenis van de Hanze. Het neemt niet weg dat de Hanze mensenwerk was met uitingen die tot de dag van vandaag herkenbaar zijn. In zeven colleges wordt ingegaan op de vele verschijningsvormen van de Hanze en de flexibiliteit die de netwerken van steden en kooplieden aan de dag legde. Tegelijkertijd worden hardnekkige misvattingen geconfronteerd met de recentste visies in de hedendaagse geschiedschrijving.

Het inleidend college besteedt aandacht aan de uiteenlopende zienswijzen op de Hanze sedert het einde van de 19e eeuw. Hoe zagen historici de Hanze in voorgaande decennia en hoe werd de beeldvorming gebruikt voor politieke en

maatschappelijke doeleinden? In het tweede college komt de uitbouw van het netwerk van handelsstromen en Hanzesteden aan de orde. Vervolgens passeren de buitenlandse nederzettingen en hun ondersteunende functies de revue. De hechtheid van de Hanze als netwerk van steden en haar functioneren als regulerende organisatie zijn thema in week vier. Daarna wordt uit de doeken gedaan hoe de handel van Hanzekooplieden werd georganiseerd. Vervolgens wordt ingegaan op de spanningen en samenwerkingsvormen in de Nederlanden. De reeks wordt afgesloten met een college waarin redenen voor verval en de culturele nalatenschap aan bod komen.

1. De Hanze als historisch fenomeen: een inleiding
2. Opkomst van het Hanzeatische handelsnetwerk
3. Kantoren en instituties
4. De Hanze als stedennetwerk en organisatie
5. De handelspraktijk van de Hanzekoopman
6. Concurrentie en loyaliteit in de Nederlanden
7. Verval en culturele nalatenschap van de Hanze

Afbeelding: Hans Holbein der Jüngere - Der Kaufmann Georg Gisze (1532) (in de Stahlfhof te Londen) (Wikipedia).

Cursusnummer	26ZN-3D01
Docent	<i>Hanno Brand</i> Hanno Brand is historicus, voormalig bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen en oud-directeur- bestuurder van de Fryske Akademy. Hij doceerde aan de universiteiten van Leiden, Gent en Groningen. Hij was projectleider aan het Duits Historisch Instituut in Parijs en voor het Hanze Studiecentrum in Groningen, de Fryske Akademy, NISE in Antwerpen en Erfgoed Gelderland in Arnhem. De afgelopen twintig jaar richtte zijn onderzoek zich onder meer op de Hanze, waarover hij regelmatig publiceert, doceert en lezingen verzorgt.
Vakgebied	Geschiedenis
Seizoen	2026 zomer/najaar
Dag	Maandag
Inschrijven voor	ma 12 okt. 2026

Tijd	13.00 - 15.00
Cursusdata	19-okt., 26-okt., 02-nov., 09-nov., 16-nov., 23-nov., 30-nov., 07-dec.
Prijs	€ 200,-
Aantal colleges	7
Werkvorm	Hoorcollege met ruimte voor vragen en discussie
Cursusmateriaal	Verplichte literatuur: Hanno Brand, Egge Knol (eds.) <i>Koggen, kooplieden en kantoren. De Hanze: een praktisch netwerk</i> (Hilversum, Verloren 2010). Aanbevolen literatuur: Hanno Brand (ed.), <i>The German Hanse in Past & Present Europe. A medieval League as a model for modern interregional co-operation?</i> (Groningen 2007). D.J. Harreld (ed.) <i>A companion to the Hanseatic League</i> (Leiden, Boston 2015). W. Blockmans, M. Krom, J. Wubs-Mrozewicz (eds.), <i>The Routledge handbook of maritime trade around Europe 1300-1600</i> (Oxford, New York 2017).
Opmerkingen	Powerpoint wordt digitaal ter beschikking gesteld op de site van HOVO.